

Escola per a tothom, repte o quimera?

Lluís Espunya i Danés

Psicopedagog

Rebut: 10-10.03 - **Acceptat:** 04.11.03

DOI: <https://doi.org/10.32093/ambits.vi59504936>

El 17 d'octubre de 2017 el Diari Oficial de la Generalitat va publicar el Decret 150 de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu, una declaració d'intencions en tota regla, que emanava de la Llei d'Educació de Catalunya (2009) en la que es deia que els principis fonamentals del sistema educatiu eren la cohesió social i l'escola inclusiva, base constitutiva de l'anhel compartit, urbi et orbi (UNESCO, Unió Europea...), d'una escola per a tothom. Paraules gruixudes i solemnes, com corresponen a una presa de posició que ha de marcar l'esdevenir de l'escola catalana.

El text és una aposta valenta per qui té la responsabilitat de marcar el rumb del país, però no deixa de ser només una declaració d'intencions, literatura de ficció que, si no es concreta, si no es precisa el camí de millora amb temporització i finançament, s'acabarà convertint en paper mullat, com tants altres documents de gran transcendència que tenim escampats arreu i que només són pura retòrica.

Definit l'horitzó, bellament, hem de poder sentir i percebre que ens hi encaminem decididament. Que ens situem, com a mínim, en la direcció, perquè estem parlant d'un repte majúscul que requereix una convicció ideològica i un compromís polític que s'ha de traduir, reitero, en un finançament adequat, o com a mínim progressiu any rere any, i estem lluny encara del 6% del Producte Interior Brut destinat a educació que anunciava la nostra Llei marc de 2009.

D'altra banda, és un decret que no està en consonància amb els valors de la societat actual, que accepta amb penes i treballs la diversitat, que és classista, racista, individualista, competitiva..., amb tots els matisos que s'hi vulguin incorporar, que suavitzaran els qualificatius emprats, però que no els desvirtuaran en l'essència.

Enfront d'aquests nostres valors més preeminents, la cohesió social i l'escola inclusiva són les dues cares d'una moneda que ens hauria de dur a una societat més igualitària, més solidària, més compromesa en la consideració i el respecte a l'altre, més capaç de conviure amb la diferència, menys temerosa de la diversitat, més oberta i flexible...

Els reptes que suposa caminar cap aquesta direcció són gegantins i n'hauríem de ser ben conscients tots plegats dels embulls que comporten, especialment per no fer-ne anàlisis simples quan les circumstàncies són molt complexes.

N'hi ha un, de repte, que s'hauria de poder abordar de manera decidida, i només es fa tímidament, i que té a veure amb allò de capturar cors i ments, en el sentit que tothom hauria de convèncer-se que conviure amb la diversitat i l'heterogeneïtat és una riquesa i és a l'espai escolar (i no hauria de ser l'únic, està clar) on es pot posar en evidència el valor de la convivència entre persones amb trajectòries vitals, capacitats i interessos diferents. I aquest valor s'ha de treballar des de totes les instàncies, sabent que estem molt lluny d'aquest pensament. No només hi està lluny la ciutadania en general, hi està també una part dels mateixos ensenyants! I aquest convenciment és ideològic, de visió del món, de la vida i de les relacions entre els humans.

Dit això, que em sembla molt substancial perquè ho determina tot, el que demana caminar cap a una escola inclusiva té dimensions estratosfèriques que s'haurien de correspondre amb els recursos humans i materials que s'hi haurien de dedicar. Per això, em resulta entenedor (i necessari, no voldria menystenir-ho) tot aquest moviment del darrer mes d'octubre reclamant més hores de vetlladors/es, amb tots els mitjans de comunicació abocats a fer d'altaveus de la reivindicació, com si l'escola inclusiva en depengués absolutament.

Vegem les dimensions, per sobre i sense entrar en detalls: l'escola inclusiva haurà de garantir un progrés acadèmic consistent per a poder participar amb garanties en aquesta societat extremadament competitiva que *ens hem donat entre tots*. Vol dir que tothom aspira al fet que l'alumnat assoleixi el màxim desenvolupament de les seves possibilitats i capacitats; l'escola inclusiva haurà de fer que cada alumne mantingui una bona autoestima i autoconcepte, que li doni seguretat personal i equilibri emocional; haurà d'aconseguir que ningú es quedi al marge i tothom pugui ser-hi, participar i progressar (Ainscow, Booth i Dyson); que tot l'alumnat incorpori els valors de la socialització, sàpiga relacionar-se amb les persones properes i llunyanes i pugui estar amb bona disposició i capacitat adaptativa a diferents entorns socials, al carrer, a la biblioteca, a les trobades familiars, als bars i restaurants, als espais d'oci, als clubs esportius...; que la convivència entre cultures sigui possible, lluny de l'assimilacionisme que alguns havien somniat, per abraçar la multiculturalitat i l'acceptació i promoció de les realitats diverses de cadascun dels alumnes, per descomptat que s'haurà d'assumir la diversitat lingüística, religiosa i nacional; se li demana també que sigui compensadora de les desigualtats i que procuri per l'equitat i la igualtat d'oportunitats, en un entorn que ha de servir per desvetllar un pensament crític, capaç de qüestionar els models socials o familiars que no són prou justos i que promouen l'exclusió o la desconsideració del diferent. En aquest punt val la pena recordar que a Catalunya tenim moltes escoles segregades, que escolaritzen en un tant per cent molt elevat població vulnerable i que posar-hi remei, en tenim exemples constants, se'ns fa una muntanya.

Costa molt perquè l'Administració no ho aborda amb prou determinació i es complica per aquells valors socials que ja hem apuntat anteriorment.

De tots aquests elements, infinits, que requereixen tots ells un esforç de fons i constant, els únics que estan clarament determinats i delimitats són els currículums de les diferents àrees, que s'allargassen en pàgines i pàgines inabastables de continguts de tota mena que seran avaluats com correspon en un munt de proves, els resultats de les quals després seran contrastades i comparades amb altres realitats educatives, nacionals, europees i mundials. I ai, si els resultats no són prou competitius, o són inferiors als del curs anterior! Els mitjans de comunicació posaran el crit el cel i els tertulians es preguntaran una vegada i una altra com és possible que tinguem un sistema educatiu tan mediocre. Alguns d'ells, els més il·luminats, voldran retornar a aquells passats gloriosos, que només s'hi poden considerar, de gloriosos, per la desmemoria i el desconeixement d'allò més elemental: fa trenta anys que vàrem passar d'un model selectiu a un de comprensiu, que, justament, és el que obria camí cap a aquesta escola inclusiva que reclamem. De seguida, el govern pensarà en mesures correctores, que sovint demanaran una millora formativa dels mestres, fent veure que ells són els responsables de la davallada..., tot plegat una misèria insuportable, que es va repetint cada poc temps.

Al marge de tot aquest soroll de fons, per abastar els reptes, si més no per començar a donar-hi respostes, necessitem fer front a un problema molt crònic: l'encarcarament exagerat del sistema educatiu. Ens convé flexibilitzar-lo el màxim possible perquè pugui ser prou adaptable a la diversitat de necessitats i interessos, això vol dir qüestionar-se la càrrega curricular, l'organització per àrees, la immobilitat dels agrupaments (sobretot els fets per data de naixement), els espais escolars, el mobiliari i la seva disposició que, recordem-ho, és molt similar al que teníem als anys cinquanta del segle passat, quan el món era un altre i la funció de l'escola també; a més, haurem d'explorar decididament les possibilitats de la pedagogia diferenciada, el disseny universal de l'aprenentatge, la resposta a la intervenció..., que, en realitat, només podran posar-se en pràctica si aconseguim desbloquejar l'estructura del sistema.

I llavors, s'haurà de cuidar molt millor els professionals de l'educació, sense la implicació dels quals tot l'edifici se n'anirà en orris. Han de ser més i molt ben formats, amb més autonomia de gestió, més marge per a la creativitat, més reconeixement professional i més respecte en general, de part de l'administració, però també de la ciutadania. Aquí no hauríem d'oblidar que la docència és una de les professions més afectades per aquest fenomen detectat per l'economista americà Anthony C. Klotz i que ell mateix va batejar com "la Gran Renúncia" (The Great Resignation), que implica que milions de persones abandonen les seves professions per fatiga, males condicions laborals, reconeixement social escàs, sentiment d'imptència... A França s'hi manifesta de manera molt evident i ja ara tenen dificultats greus per trobar persones que vulguin dedicar-se a l'ensenyament. A l'estat espanyol comencen a aparèixer dades preocupants

que van en aquesta mateixa direcció. A Catalunya, els professionals estan superats per tantes propostes d'innovació que no són capaços de pair i que no sorgeixen de la realitat dels centres sinó de les dèries de les persones que treballen des dels serveis centrals a Barcelona i que van canviant amb cada canvi de conseller. I superats també per la literatura pedagògica que estan obligats a consumir i, a vegades a produir, i que no els deixa prou temps pel que és essencial: la relació amb l'alumnat i les seves necessitats que, en definitiva, serà el que determinarà si l'escola inclusiva pot ser un repte abastable o, directament, haurà sigut una quimera.

Correspondència amb l'autor: *Lluís Espunya i Danés*. E-mail: lluisespunya@gmail.com